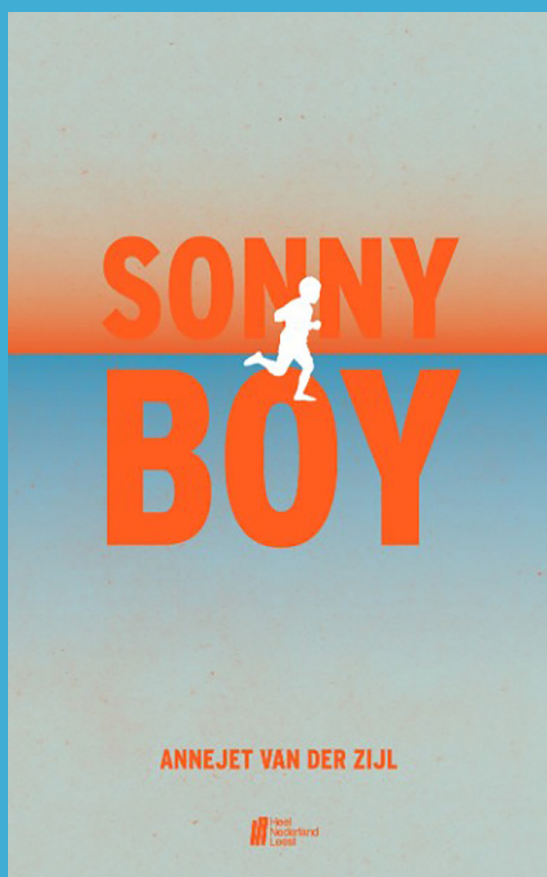

Leeswijzer

Sonny Boy

Annejet van der Zijl

Beste lezer,

Wat leuk dat je meedoet aan een open leesclub over 'Sonny Boy'. Want samen over boeken praten is leuk en verrijkend. Je bekijkt een boek met andere ogen en ontdekt nieuwe dingen. Bovendien ontmoet je andere boekenliefhebbers.

Met deze leeswijzer kun je je voorbereiden op de open leesclub over 'Sonny Boy'. Het is tevens een fijne leidraad tijdens de bespreking. Het eerste deel van de leeswijzer bestaat uit een samenvatting van het boek en informatie over Annejet van der Zijl. Het tweede deel bevat een lijst met vragen en discussiethema's.

Tips voor de boekbespreking

De boekbespreking kan op elke manier gehouden worden. Plezier en openheid staan voorop. We geven graag enkele suggesties voor een inhoudelijk gesprek.

- Het is prettig om een gespreksleider te hebben die de voortgang van de boekbespreking bewaakt. Spreek met elkaar af wie de rol van gespreksleider op zich neemt.
- Eerste rondje: hoe heet je en wat heb je met lezen? Voorkom een opsomming van woonplaatsen en (klein)kinderen.
- Tweede rondje: kun je in één zin zeggen wat je van het boek vindt?
- Inventariseer welke gespreksvragen (uit de leeswijzer) men wil bespreken. Beperk het tot een stuk of vijf.
- Optie: iemand een alinea of fragment uit het boek laten voorlezen. Wat trof hem/haar hieraan?
- Rond een bepaald onderwerp tijdig af, zodat er genoeg tijd is voor andere discussievragen.
- Niet in het algemeen een vraag stellen, want dan gaat ook iedereen tegelijk antwoorden, of juist niemand.
- Als een persoon steeds het woord neemt, vriendelijk afkappen en naar een ander gaan.
- Herhaal het 'meningenrondje' bij afsluiting nog eens. Na de bespreking ontstaan vaak nieuwe inzichten en meningen.

We willen benadrukken dat er geen goede of foute meningen of antwoorden zijn. Het gesprek over het boek is het allerbelangrijkst.

Veel leesclubplezier!

Hartelijke groet,
Senia

Leeswijzer

Sonny Boy

Annejet van der Zijl

COLOFON

Gebruikte uitgave: veertiende druk januari 2006

Eerste uitgave: 2004

Uitgever: De Arbeiderspers

ISBN: 9038887353

ISBN e-book: 9789021414225

Uitgever leeswijzer: Stichting Senia

Auteur leeswijzer: Karin van Welt (2006) bewerkt door Karen Hoogendoorn (2023)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Senia.

Leesclubs van Senia

Senia brengt mensen samen in leesclubs. Om verdiepende gesprekken te voeren met elkaar; persoonlijk en op de inhoud. Want we kunnen allemaal dezelfde boeken lezen. De betekenis is voor iedereen anders.

Met handige boekenlijsten om uit te kiezen, inspirerende leeswijzers vol achtergrondinformatie voor verdiepende gesprekken en praktische ondersteuning, biedt Senia volledig ontzorgd leesclubplezier. Vind jouw club!

Meer informatie www.senia.nl

SAMENVATTING

Waldemar Nods laat op jonge leeftijd Suriname achter zich en vertrekt naar het koude Den Haag om te gaan studeren. Als kostganger komt hij bij Rika te wonen. Rika is onlangs van haar man gescheiden en probeert in Den Haag rond te komen. Om wat geld te verdienen verhuurt ze een kamer. Rika blijkt een zelfstandige en zelfverzekerde vrouw te zijn. In die tijd was scheiden van je man een schande. Haar vier kinderen blijven bij hun vader wonen Rika mist hen enorm.

Ondanks het leeftijdsverschil met Waldemar bloeit er iets op tussen deze twee personen. Al snel is Rika zwanger en dan is het schandaal niet te overzien. Haar oudste kinderen willen haar nooit meer zien en ook haar ouders keren haar de nek toe. Het feit al dat Waldemar 17jaar jonger is, maar daarnaast ook nog donker is maakt het alleen nog maar erger. Er breken moeilijke tijden aan voor het stel. De band tussen Waldemar en Rika is zo sterk dat ze elkaar ondanks alles blijven steunen. Zoontje Waldy (Sonny Boy) wordt geboren en het geluk in het gezin kan niet op. Samen richten ze een pension op en het gaat hun goed tot de Tweede Wereldoorlog uitbreekt. Rika en Waldemar kunnen niet toezien hoe hun Joodse vrienden en stadsgenoten het slachtoffer worden van de Duitsers; ze besluiten onderduikers onder te brengen. Maar zij worden verraden, gevangengezet in het beruchte Oranjehotel, gemarteld, afgevoerd naar kamp Vught en vandaaruit naar Neuengamme en Ravensbrück.

Nog één keer lijkt Waldemars fabelachtige zwemtechniek van levensbelang: op 1 mei 1945 is hij, met vele andere gevangenen uit Neuengamme, een van de slachtoffers van het bombardement van RAF-vliegers op de Cap Arcona. Op dit luxueuze plezierschip waren de gevangenen samengebracht, vermoedelijk om ze te laten verdrinken. Juichend zwaaiden ze met witte lakens naar de bevrijders, maar die richtten hun bommen op wat ze aanzagen voor een schip vol nazi's. Waldemar, uitgehongerd en verzwakt, springt overboord en zwemt met zijn laatste krachten naar de kust. Daar wordt hij door Duitse soldaten doodgeschoten, twee dagen voor de bevrijding. Twee maanden daarvoor was Rika al onder gruwelijke omstandigheden gestorven in Ravensbrück.

UITLEG VAN HET BOEK

Opbouw, tijd en ruimte

Het boek begint met een proloog, daarna volgen negen hoofdstukken met een titel. Het boek

eindigt met een epiloog. Annejet van der Zijl legt in het nawoord uit hoe dit boek tot stand is gekomen. In de gebruikte editie zijn foto's uit het familiearchief van de familie Nods opgenomen.

De proloog begint in het jaar 1923 en het boek eindigt met een korte beschrijving van Waldy's leven na de Tweede Wereldoorlog tot omstreeks 1962.

Het boek speelt zich af op verschillende plekken. In het hoofdstuk Waldemars wereld wordt zijn leven in Suriname beschreven. Rika groeit op in Den Haag. Na haar huwelijk vertrekt zij naar Goeree. In Scheveningen hebben Waldemar en Rika hun pension.

Thematiek, motieven en symbolen

De persoonlijke geschiedenis van twee doodgewone mensen met hun individuele keuzes afgezet in het tijdsgewricht is het thema van deze roman. Daarnaast is ook de liefde tussen Waldemar en Rika een belangrijk thema in dit boek.

Heldhaftigheid kom je diverse keren tegen in het boek. Daarom kun je dit een motief noemen. Zowel Waldemar als Rika zijn heldhaftig om de manier waarop zij voor elkaar kiezen, zij hun liefde overeind weten te houden en omdat zij op het moment dat ze worden opgepakt, een juiste keuze maken: niets zeggen.

Een ander motief is het je niets aantrekken van de verwachtingen en normen die anderen jou opleggen. Zo is de familie Nods een trotse familie die niets had van de nederigheid die je als donker geborene zou moeten hebben. Rika trekt zich niets aan van haar katholieke familie als ze met een protestantse jongen wil trouwen. Ook haar scheiding zet ze door, hoewel haar omgeving dit als schandelijk betitelde. Het huwelijk tussen een zeventien jaar oudere vrouw en een Surinaamse man is ook iets wat de buitenwacht afkeurt.

Water is voor Waldemar erg belangrijk. In Suriname zwemt hij dagelijks in de rivier en in Scheveningen in zee. Hij is een 'ocean swimmer'; zo wordt iemand genoemd die uit Suriname de oversteek naar Nederland maakt. Het is dan ook extra tragisch dat het water dat hij als zijn vriend beschouwt, hem noodlottig wordt. In het water wordt hij onder schot genomen.

In de genoemde thematiek en motieven draait het om Rika en Waldemar, echter er is ook nog sprake van andere thematieken: de geschiedenis

van de slavernij en de geschiedenis van de jodenvervolging worden verweven in het verhaal van beide hoofdpersonen.

De verteller

De verteller die aan het woord is, is alwetend. Dit wil zeggen dat de verteller alles van de personen weet en weet hoe het zal aflopen. Afwisselend wordt de blik gericht op Waldemar en Rika. Daarnaast verwijst de verteller naar de internationale politieke situatie van dat moment. Hij geeft ook commentaar bij verschillende gebeurtenissen.

De hoofdpersonen

Waldemar en Rika zijn de hoofdpersonen in het boek.

Waldemars moeder heeft een zeer lichte huid, zijn vader is een donkere man. Aanvankelijk was hun huwelijk gelukkig en leefden ze in rijkdom. Wanneer zijn vader zijn fortuin verliest, raakt hij uit beeld van het gezin. Zijn moeder schenkt dan extra veel aandacht aan haar zoon Waldemar. Wanneer zij plotseling in 1924 overlijdt, komt er een eind aan zijn onbezorgde leventje. Na zijn eindexamen wordt hij naar Nederland gestuurd. Waldemar is eerzuchtig en hij wil de toelatingscursus tot de universiteit doen. Helaas wordt zijn Surinaamse diploma niet erkend.

Het eerste jaar wordt hij geteisterd door heimwee. Hij bloeit op als hij als kostganger bij Rika in huis komt. Er ontstaat een relatie tussen hen. Hij gaat studeren voor boekhouddiploma's en hij vindt een baan als boekhouder. Hij is erg blij met de komst van hun kind, Waldy. De heimwee naar Suriname blijft.

Zo onstuimig als Rika is, zo kalm is hij. Wanneer ze verraden zijn en hij in het Oranjehotel verhoord wordt, blijft hij zwijgen. Dankzij zijn sterke fysieke gestel kan hij de ontberingen in kamp Neuengamme overleven. Door zijn uiterlijk valt hij op in het kamp. Hij laat zich niet tot een nummer maken, maar behoudt zijn individualisme. Hij schrijft troostende brieven aan Rika te schrijven vanuit het kamp.

Rika is een zeer eigenzinnige vrouw die zich niet aan iemand wil onderwerpen, niet aan haar ouders, niet aan haar man en later ook niet aan de wrede ondervrager in het Oranjehotel. Ook zij blijft daar zwijgen.

In het pension kan zij haar ondernemingsgeest goed inzetten. Haar doorzettingsvermogen en

zelfstandigheid wekken zelfs bewondering bij haar familie op. Zij besluit ook onderduikers en een gedeserteerde SS'er in huis te nemen. Wel legt ze al haar beslissingen aan Waldemar voor.

Het gemis van haar vier kinderen is een groot verdriet voor haar. Ondanks het feit dat haar ex-man de kinderen verboden heeft contact met haar te onderhouden, probeert Rika wanhopig het contact te herstellen door regelmatig brieven, kaarten en foto's te sturen. Met haar dochter Bertha en haar zoon Henk wordt het contact langzaam beter.

Rika heeft een rotsvast geloof en dat houdt haar op de been in de verschillende kampen.

Waldy is echt een 'sonny boy' voor zijn ouders. Hoewel het boek naar hem genoemd is, is hij niet de hoofdpersoon van het boek.

Totdat zijn ouders opgepakt worden, heeft hij een gelukkige jeugd in Scheveningen. Waldy wordt ondergebracht bij zijn grootouders en daarna bij zijn tantes. In januari 1945 wordt hij liefderijk opgenomen in een tuindersgezin. Na de bevrijding hoopt hij op de terugkeer van zijn ouders. Hij gaat weer bij zijn grootouders wonen. Hij wordt een koekoeksjong (hoofdstuk 9), een pakketje dat ergens ondergebracht moet worden. Wanneer zijn tante Hilda (een zus van zijn vader) uit Indië terugkeert, gaat hij bij haar wonen. Hij is dan al lang niet meer de blijmoedige jongen van weleer. Hij dwaalt door het leven op zoek naar houvast die hij nergens vindt. Wanneer hij tegen de vijftig is raakt hij overspannen. Psychiaters raden hem aan zijn geschiedenis en die van zijn ouders op papier te zetten. Dit lukt hem niet: de gedachte aan zijn vader op de reling op een luxe schip breekt hem op.

TITEL EN MOTTO'S

De titel 'Sonny Boy' verwijst naar het liedje 'Sonny Boy' uit de film *The Singing Fool*, gezongen door Al Jolson, 1928. Een fragment van dit liedje is als motto in het boek opgenomen. De bezongen *Sonny Boy* is voor de ik een geschenk uit de hemel, dat helaas door eenzame engelen is meegenomen. De ik blijft eenzaam achter.

Waldy is voor zijn ouders het geschenk uit de hemel. Niet Waldy, maar zijn ouders worden meegenomen naar de hemel. Voor Waldy is er maar weinig zonneshijn in het leven; hij blijft verveesd en eenzaam achter.

Het tweede motto luidt: *'Wie iets van een bepaalde tijd wil begrijpen, moet biografieën*

lezen, en dan niet die van staatslieden, maar de in aantal veel te schaarse biografieën van onbekende burgers. '

Dit citaat komt uit het werk *Het verhaal van een Duitser, 1914-1933* van Sebastian Haffner. Met dit citaat wil Van der Zijl laten zien, hoe je door een 'kleine' persoonlijke geschiedenis als uitgangspunt te nemen, de 'grote' algemene geschiedenis invoelbaar en begrijpelijk kunt maken: de mythe waarachter een menselijk verhaal schuilgaat. En dat verhaal is in werkelijkheid vaak veel minder heldhaftig en eenduidig als we zouden willen.

Soort boek

Dit boek behoort tot de literaire non-fictie. Het boek is gebaseerd op personen die werkelijk bestaan hebben. Het verhaal wordt wel op een literaire manier verteld. Sinds het boek van Geert Mak, *De eeuw van mijn vader* (1999) is dit genre erg populair geworden.

Annejet van der Zijl kiest nadrukkelijk voor stijl van de documentaire. Deze wordt wel verlevendigd door uitspraken en citaten uit dagboeken, brieven en interviews. In het nawoord zegt Van der Zijl expliciet dat zij gebruik gemaakt heeft van authentiek materiaal. Zij heeft het enkel geordend en maakte daarvan een verhaal.

TAAL EN STIJL

Het boek is geschreven in een goed leesbare stijl. Er worden niet veel moeilijke woorden gebruikt. De dagboekfragmenten en de brieven zijn op een persoonlijke manier verwoord, terwijl de fragmenten over historische gebeurtenissen zakelijk van stijl zijn. De stijl in de proloog en de epiloog is dromerig van aard.

ONTVANGST

De liefdesgeschiedenis *Sonny Boy* werd een klassieker: er gingen alleen in Nederland al ruim 600.000 exemplaren over de toonbank, het boek is zestig keer herdrukt en het staat nog altijd in top tien van meest gelezen boeken op middelbare scholen. Het boek werd in tien talen vertaald en in 2019 verscheen de Engelse vertaling onder de titel *The Boy Between Worlds* (vertaald door Kirsten Gehrman). Binnen een half jaar werden daarvan in de VS 40.000 exemplaren verkocht. *Sonny Boy* werd in 2011 verfilmd en begin 2024 zal er een toneelbewerking van dit boek in première gaan. Dit boek werd in de pers zeer lovend ontvangen. Aleid Truijens noemt de roman in de Volkskrant een groot succes. 'Een roman die net als Van der Zijls andere boeken gaat om mythen waarachter een menselijk verhaal schuilgaat.'

In een interview in *Trouw* zegt de schrijfster: 'Mensen lezen dit boek ook alsof ze er zelf bij zijn geweest. Zo heb ik het verhaal precies willen schrijven. Ik onderzoek graag de geschiedenis vanuit het perspectief van het dagelijks bestaan. Zo haal je de bedrieglijke deklaag van clichés en stereotypen er af. Ja, Waldemar en Rika namen onderduikers in huis. Enerzijds waren ze dus helden. Maar ze deden het ook omdat ze er geld voor kregen, dat ze hard nodig hadden. Veel gebeurtenissen, ook in de oorlog, zijn anders verlopen dan we meenden te weten. Toevalliger, gewoner, niet zo logisch. Wie geloofde dat vrouwen op weg naar het concentratiekamp bloemen plukten? Het is gebeurd. Tegen de werkelijkheid kun je niet opverzinnen.'

Op de site van Bazarow schrijft de recensent: '*Sonny Boy* is prachtig non-fictief verhaal dat Annejet van der Zijl op weergaloze wijze op papier heeft gezet. Als luisterboek waande ik mij in de eerste hoofdstukken in het verre, warme en gemoedelijke Suriname en werd er uitgebreid ingegaan op de familiegeschiedenis van Waldemar Nods. We lezen hoe de slaven vochten tegen slavernij en welke invloed de Eerste Wereldoorlog op de Surinamers heeft gehad.'

Pieter Steinz noemt het in de NRC een zeer geslaagd boek, maar hij plaatst wel een kanttekening: hij betreurt het dat door het kiezen voor deze stijl (literaire non-fictie) er ook beperkingen zijn aan de roman. Liever had hij gezien dat Van der Zijl gekozen had voor een historische roman. Daarin had ze veel uitvoeriger kunnen verhalen en had bijvoorbeeld de liefde tussen Rika en Waldemar beter beschreven kunnen worden.

INFORMATIE OVER DE SCHRIJVER

Annejet van der Zijl is een van de bekendste en meest gelezen literaire non-fictieschrijvers van ons land. Ze studeerde kunstgeschiedenis en massacommunicatie in Amsterdam en deed een postdoctorale studie *International Journalism* in Londen. Nog tijdens haar journalistieke carrière debuteerde ze met het veelgeprezen *Jagtlust*, een reconstructie van de gelijknamige, roemruchte kunstenaarskolonie in het Gooi.

Vanaf 2000 wijdde Annejet zich helemaal aan het schrijven van boeken. In 2002 verscheen *Anna*, de veelgeprezen biografie van Annie M.G. Schmidt, waarvan inmiddels meer dan 150.000 exemplaren werden verkocht. Ook *Anna* is verfilmd; de Schmidt-biografie diende bovendien

als basis voor de succesvolle musical *Was getekend Annie M.G.Schmidt* (2017).

Bernhard – Een verborgen geschiedenis (2010) over de Duitse achtergrond van Prins Bernhard, waarop Annejet promoveerde als historica, werd bekroond met de M.J. Brusseprijs voor het beste journalistieke boek en genomineerd voor de Libris Geschiedenisprijs. Dat laatste gold ook voor *Gerard Heineken* (2014), het levensverhaal van de oprichter van het bierconcern, en *De Amerikaanse prinses* (2015), de veelbewogen levensgeschiedenis van de Amerikaanse peettante van onze voormalige vorstin Beatrix. Het laatste boek stond bovendien meer dan zes weken op de eerste plaats in de nationale bestsellerlijst. Inmiddels zijn er in Nederland meer dan 230.000 exemplaren van verkocht en in de VS in de vertaling van Michele Hutchison 150.000. Een internationale verfilming is in voorbereiding.

Annejet was Zomergast bij de VPRO-televisie in 2015 en Boekenweekauteur in 2020. Haar Boekenweekgeschenk *Leon & Juliette* werd verspreid in een oplage van 600.000 en in 2021 gevolgd door een uitgebreide versie, getiteld *Fortuna's Kinderen*, dat eveneens op de eerste plaats van de Bestseller-top 60 belandde en waarvan inmiddels meer dan 150.000 exemplaren zijn verkocht. Naast deze zeven non-fictie titels verschenen columns en artikelen van Annejet in onder andere *Moord in de Bloedstraat*, *Een Dag om nooit te vergeten* en *Het Weeshuis voor verlaten verhalen*. Ook publiceerde ze in 2018 onder pseudoniem de thriller *De val van Annika S*. Voor haar totale oeuvre ontving Annejet onder andere de Gouden Ganzenveer en de Amsterdamse Prijs voor de Kunst.

In 2023 viert Annejet haar 25-jarig jubileum als schrijfster. Sinds februari is op Videoland een door Joost van Ginkel geregisseerde documentaireserie op grond van Annejets biografie over Prins Bernhard te zien.

Annejet woont in het Noord-Hollandse kunstenaarsdorp Bergen met haar vriend en haar hond. Meer nieuws over haar en haar werk is te vinden op haar Facebookpagina, waarin ze haar lezers geregeld een kijkje achter de schermen van haar schrijversleven geeft.

TIPS

Sonny Boy door Al Jolson is te beluisteren via: www.youtube.com/watch?v=LuAat82uCCM
Er zijn opnamen gemaakt op de set bij de verfilming van het boek. De interviews met de hoofdrolspelers zijn te vinden op: www.youtube.com/watch?v=OzIHsVU5tUs

Als je nieuwsgierig bent geworden naar meer boeken die op waar gebeurde verhalen gebaseerd zijn, zijn de volgende titels interessant:

- Geert Mak, *De eeuw van mijn vader* (1999)
- Carolijn Visser, *Selma* (2017)
- Judith Koelemeijer, *Het zwijgen van Maria Zachea* (2001)
- Annejet van der Zijl, *De dageraad*, waar het verhaal van *Sonny Boy* begon (2017)
- Roxane van Iperen, *'t Hooge Nest* (2018)
- Wil de Graaf, *Naar Soerabaja, het verhaal van mijn vader over de miterij op De Zeven Provinciën* (2023)

VRAGEN EN DISCUSSIETIPS

Eerste indruk

1. Als je een cijfer voor dit boek zou mogen geven, welk cijfer zou dat dan zijn en waarom?
2. Heb jij dit boek ook gelezen alsof je zelf bij bent geweest, zoals veel andere lezer volgens Annejet van der Zijl zeggen?
3. Bieden de foto's in dit boek jou als lezer iets extra's en waarom?
4. Wie van de personen vind je het meest sympathiek. Kun je uitleggen waarom je voor deze persoon kiest?
5. In het nawoord legt Annejet van der Zijl uit hoe en waarom het boek tot stand is gekomen. Heeft dit nawoord invloed op jouw waardering van het boek?

Het boek nader bekeken

6. Wat is volgens jou de oorzaak van het uit elkaar groeien van Willem en Rika?
7. De proloog en de epiloog hebben als titel *De rivier, 1923* en *De zee, 1945*. Welke overeenkomsten zie je tussen deze hoofdstukken?
8. Wat vind je van het besluit van Rika en Waldemar om onderduikers in huis te nemen? Hoe zou jij die afweging maken?
9. Waarom zou Waldemar nooit meer naar Suriname zijn teruggegaan?
10. De oudste zoon Wim heeft nooit meer contact met zijn moeder gehad. De tweede zoon Jan wilde niet meewerken aan de totstandkoming van dit boek, zegt Van der

- Zijl in haar nawoord. In hoeverre kun het begrijpen dat de kinderen van Rika die keuze maken?
11. Pieter Steinz had graag gezien dat Van der Zijl had gekozen voor het genre historisch roman voor dit verhaal. Zeker, omdat hij het laatste hoofdstuk, waar zij de dood van Waldemar beschrijft, prachtige literatuur vindt. In hoeverre ben je het met hem eens?
 12. Een motto gebruikt een schrijver om te verduidelijken wat de bedoeling van zijn boek is. In hoeverre hebben de motto's in dit boek voor jou bijgedragen aan een beter begrip van dit boek?
 13. Een veel gehoorde opmerking over dit boek is dat de liefde tussen Rika en Waldemar niet nadrukkelijk naar voren komt. Als lezer merk je weinig van een gepassioneerde verhouding tussen de hoofdpersonen. Heb je dit gemist bij het lezen van dit boek? Waarom zou Annejet van der Zijl deze passie niet hebben weergegeven, denk je?
 14. In hoofdstuk 9 probeert Waldy de geschiedenis van zijn ouders op schrift te stellen. In romanvorm zou hij spreken over 'rotmoffen', maar in een brief aan zijn ouders zou hij vertellen dat hij voor het eerst in Duitsland is geweest, waar hij iemand ontmoette die als 16-jarig jongetje naar het oostfront was gestuurd. De Russen vingen hem en hij bracht vijf jaren met dwangarbeid in Siberië door. Hij vraagt zich af of zijn ouders hem de reis naar Duitsland kwalijk zouden nemen. Denk jij dat zij dat zullen doen?
 15. Onder het kopje thematiek worden verschillende thema's van dit boek beschreven. Welke vind jij het belangrijkste en waarom?

Schrijver, lezer en maatschappij

16. Van der Zijl geeft uitleg bij de internationale en nationale situatie van dat moment. Heb je deze uitleg nodig gehad om het boek beter te begrijpen?
17. Er wordt veel over de oorlog in Oekraïne geschreven. Naar welke reportages gaat je voorkeur uit: die over de oorlogsvoering of die over de slachtoffers van de oorlog. Kun je je voorkeur uitleggen?
18. Van Zijl vindt dat de keuzes die mensen maken, niet altijd eenduidig zijn. Zo nemen Rika en Waldemar niet alleen vanuit hun idealen onderduikers in huis, maar doen ze het ook voor het geld. Heb jij in je leven belangrijke keuzes gemaakt die niet eenduidig waren?

Creatief

19. Stel dat Waldy het verhaal van ouders op schrift had kunnen stellen, waarvoor zou hij zijn ouders in dit verhaal willen bedanken?

BRONNEN

Recensie en een interview

1. Wilma Kieskamp, 'Annejet van der Zijl schrijft of zij erbij was!'. In: Trouw, 24 december 2005, www.trouw.nl/home/annejet-van-der-zijl-schrijft-alsof-ze-er-bij-was-b091e44b/
2. Aleid Truijens, 'Zwemmend de ondergang tegemoet; Annejet van der Zijls hartverscheurende geschiedenis van twee ongewone geliefden.' In : De Volkskrant, 19 november 2004 , www.volkskrant.nl/cultuur-media/zwemmend-de-ondergang-tegemoet-ba011688/
3. Pieter Steinz, 'Het verraad van de Pijnboomstraat; Van der Zijl schreef de geschiedenis van 'Sonny Boy'. In: NRC Handelsblad, 21 mei 2004,
4. Agnes Eikema, 'Voor je eigen geluk kiezen', <https://bazarow.com/recensie/sonny-boy/>

Over Annejet van Zijl:

www.deschrijverscentrale.nl/auteurs/14141